

صندوق سہ اجتماعی کشور نمان، روسنگیان و مشاہیر

مقایسه هزینه در آمد خانوار روستایی، حداقل حقوق کارگری و سطوح درآمدی هشت گانه صندوق و ارائه سناریوهای اجرایی

تهیه کننده : حسین اکرمی

آبان ۱۳۹۹

به نام خدا

۱- آیا بسته خدمات ارائه شده در صندوق بیمه اجتماعی کشاورزان، روستاییان و عشایر جذابیت کافی برای تمامی روستاییان و عشایر با هر سطح درآمدی را دارا می باشد؟

۲- صندوق کدام بخش از جامعه روستایی را هدف ارائه خدمات خود قرار داده است؟

ضریب پوشش پایین صندوق

علیرغم گذشت ۱۴ سال از فعالیت صندوق و باوجود تلاش های فراوان، اجرائی نمودن ایده های متعدد مدیریت های کلان و میانی، تبلیغات و اطلاع رسانی های گسترده تا پایان سال ۱۳۹۹ تعداد ۲.۱ میلیون عضو و ۱.۳ میلیون بیمه شده فعال در صندوق وجود دارند.

استقبال اکثر متقاضیان از سطح ۸ درآمدی صندوق

باوجود قانون افزایش پلکانی سطوح درآمدی، آمارها نشان می دهند حدود ۷۰ درصد، بیمه شدگان صندوق از ابتدای عضویت سطح ۸ درآمدی را انتخاب می کنند، در وهله اول ترغیب کارگزاران برای ثبت نام در سطح ۸ برای دریافت کارمزد بیشتر به ذهن متبادر می گردد، اما در سال ۹۷، سیاست صندوق بر تشویق متقاضیان به ثبت نام در سطح ۱ درآمدی قرار گرفت و تلاش شد تا کارمزد بیشتری برای جذب در این سطح درآمدی به کارگزاران داده شود، هرچند این سیاست به درستی اجرا نشد و امکان اندازه گیری عملکرد آن وجود ندارد، اما آمارها نشان می دهد استقبال قابل ملاحظه ای در سطح یک درآمدی صندوق صورت نگرفته است. همچنین لازم به ذکر است که آمار بیمه شدگان سطح یک درآمدی صندوق بیشتر معطوف به بیمه شدگان نهادهای حمایتی نظیر کمیته امداد امام خمینی (ره) و سازمان بهزیستی می باشند و سایر سطوح درآمدی صندوق (سطوح ۲ تا ۷) نیز متقاضیان زیادی ندارند. باتوجه به مختار بودن متقاضی برای انتخاب سطوح درآمدی و انتخاب سطح ۸ توسط اکثریت متقاضیان می بایست دلایل منطقی تر دیگری نیز وجود داشته باشد.

جذابیت کمیته امداد امام خمینی(ره) در مقابل صندوق

مدیران استانی و کارگزاران از تمایل به قطع ارتباط تعدادی از بیمه شدگان صندوق و عضویت آن ها در کمیته امداد امام خمینی(ره) خبر می دهند. عدم پرداخت وجه توسط مددجو کمیته امداد و در عین حال دریافت مستمری بالاتر نسبت به صندوق، دریافت خدماتی نظیر خدمات اشتغال، مسکن، درمان، تحصیل، ازدواج، مشاوره، معیشت، تسهیلات قرض الحسنه، آموزش و فرهنگی و ... تعدادی از بیمه شدگان صندوق را از ادامه عضویت در صندوق روستاییان و عشایر منصرف نموده است. این موضوع مشخص می نماید صندوق گروهی را به عضویت خود درآورده است که تفاوت مبلغ دریافتی و خدمات ارائه شده توسط کمیته امداد با صندوق در زندگی آنها به اندازه ای تأثیر گذار است که دریافت کمک حمایتی را بر بیمه که حافظ کرامت آنها نیز می باشد ترجیح می دهند.

عملکرد موفق سایر صندوق ها در جغرافیایی روستایی، صندوق روستایان تکمیل کننده تأمین اجتماعی یا رقیب آن

مطالعات اخیر در صندوق نشان می دهد سازمان تأمین اجتماعی و سایر صندوق های بازنشستگی توانسته اند ۳.۵ میلیون روستایی و عشایری را به عضویت خود درآورند این تعداد در مقابل ۲.۱ میلیون نفر عضو صندوق روستایان و عشایر قابل تأمل می باشد.

باتوجه به قانون ساختار نظام جامع رفاه و تأمین اجتماعی، اساس تشکیل صندوق بیمه روستایان و عشایر در سال ۱۳۸۴ به علت عدم وجود متولی در زمینه بیمه روستایان و عشایر بوده است. یعنی این صندوق برای تکمیل زنجیره تأمین اجتماعی و یا به عبارتی تکمیل لایه های بیمه اجتماعی تشکیل گردید. اما آنچه که از مدیران استانی و کارگزاران صندوق شنیده می شود تبلیغ تأمین اجتماعی بر ضد صندوق روستایان، یکی از عوامل ریزش بیمه شدگان این صندوق عنوان می گردد. گویی صندوقی که قرار بوده است به عنوان مکمل تأمین اجتماعی فعالیت نماید اکنون رقیب تأمین اجتماعی برشمرده می شود. احتمالاً می توان گفت این موضوع با فراگیر شدن بیمه سلامت و عضویت روستایان در آن تشدید شده است. زیرا در بیمه خویش فرمای سازمان تأمین اجتماعی یک متقاضی باید ۲۷ درصد از سطح درآمدی تعیین شده را پرداخت نماید تا بسته درمان و بازنشستگی را خریداری کند، اما در صندوق روستایان با پرداخت ۵ درصد سطح درآمدی منتخب می تواند خدمات بازنشستگی را خریداری نماید در عین حال بیمه سلامت را نیز داشته باشد. حال تفاوت دریافتی مستمری سطح ۸ صندوق با سطح ۱ تأمین اجتماعی به اندازه ای نیست که بتواند رقم حق بیمه تأمین اجتماعی را توجیه نماید. این موضوع باعث شده تا صندوق به تدریج رقیب سازمان تأمین اجتماعی معرفی گردد، زیرا با اطلاع رسانی بیشتر و تبلیغات عمیق تر و نشان دادن این تفاوت در خدمات، بازار مناسبی که تأمین اجتماعی به دست آورده است، خدشه دار می گردد.

موفقیت فروش بیمه عمر توسط شرکت های بیمه خصوصی در روستاها

مبلغ حق بیمه ماهیانه صندوق در سال ۱۳۹۹ بین ۲۷،۵۰۰ تا ۷۰،۰۰۰ تومان می باشد. از طرفی صندوق زیرمجموعه وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی و دولتی محسوب می گردد و دوسوم حق بیمه توسط دولت پرداخت می شود. در مقایسه این موضوع با رقم دریافتی بیمه های عمر، خصوصی بودن و وجود احتمال ورشکستگی آنها، چرا یک روستایی بیمه عمر شرکت های خصوصی را بر خدمات یک صندوق دولتی ترجیح می دهد، جای تأمل دارد.

اعتراض استان ها در خصوص جامعه هدف تکلیفی و رسیدن به هسته سخت

با ابلاغ جامعه هدف به استان ها، تعدادی از آنها از بالا بودن جامعه هدف، رسیدن به هسته سخت کار و عدم استقبال روستایان و عشایر از صندوق، اعتراضات خود را بیان داشته اند. اما آمارها نشان می دهد در بالاترین استان، ضریب نفوذ ۵۰ درصد می باشد و استانی نیز وجود دارد که ضریب نفوذ تنها ۵ درصد است. به حق بودن یا نبودن رسیدن به هسته سخت در برخی از استان ها نیاز به بررسی دارد. بسته خدمات صندوق در کدام گروه درآمدی روستایان و

عشایر تعریف شده است که اکنون به هسته سخت خود رسیده است؟ چطور ممکن است حدود ۷ میلیون بیمه نشده در جامعه روستایی موجود باشد، ضریب نفوذ پایین باشد ولی به هسته سخت کار نزدیک شده باشیم؟

ریزش بیمه شدگان

آمار بالای بیمه شدگان غیرفعال منفصل می بایست به خوبی آنالیز شده و علت ریزش بیمه شدگان دسته بندی و برای هر یک، راهکارهایی اتخاذ گردد. اما جذابیت عضویت در کمیته امداد و تأمین اجتماعی برای ریزش تعدادی از بیمه شدگان صندوق محتمل می باشد. چرا صندوقی که مخصوص روستاییان و عشایر تأسیس شده است جذابیت کافی را برای حفظ مشتریان ندارد؟ استعلام از سازمان تأمین اجتماعی نشان می دهد که حدود نیمی از بیمه شدگان غیرفعال منفصل به عضویت سازمان تأمین اجتماعی درآمده اند.

بررسی سطوح درآمدهای پایین و بالای صندوق از ابتدای تأسیس تا پایان سال ۱۳۹۹

جدول شماره ۱ نشان می‌دهد در طی سال‌های ۸۴ تا ۹۹ در سطوح ۱ و ۸، چه درآمدهای مبنای دریافت حق بیمه قرار گرفته و بسته خدمات صندوق برای چه اقشاری از جامعه هدف تعریف گردیده است.

جدول شماره ۱: درآمد مقطوع در سطح ۱ و ۸ مبنای محاسبه حق بیمه سالانه در صندوق (مبالغ به ریال)

سطح ۸ درآمدهای صندوق			سطح ۱ درآمدهای صندوق			سال
درآمد مقطوع سالیانه مبنای محاسبه	حقوق ماهیانه مبنای محاسبه	حق بیمه سالیانه	درآمد مقطوع سالیانه مبنای محاسبه	حقوق ماهیانه مبنای محاسبه	حق بیمه سالیانه	
۱۸,۰۰۰,۰۰۰	۱,۵۰۰,۰۰۰	۹۰۰,۰۰۰	۱۰,۸۰۰,۰۰۰	۹۰۰,۰۰۰	۵۴۰,۰۰۰	۱۳۸۴
۱۸,۰۰۰,۰۰۰	۱,۵۰۰,۰۰۰	۹۰۰,۰۰۰	۱۰,۸۰۰,۰۰۰	۹۰۰,۰۰۰	۵۴۰,۰۰۰	۱۳۸۵
۱۸,۰۰۰,۰۰۰	۱,۵۰۰,۰۰۰	۹۰۰,۰۰۰	۱۰,۸۰۰,۰۰۰	۹۰۰,۰۰۰	۵۴۰,۰۰۰	۱۳۸۶
۲۱,۶۰۰,۰۰۰	۱,۸۰۰,۰۰۰	۱,۰۸۰,۰۰۰	۱۰,۸۰۰,۰۰۰	۹۰۰,۰۰۰	۵۴۰,۰۰۰	۱۳۸۷
۲۶,۴۰۰,۰۰۰	۲,۲۰۰,۰۰۰	۱,۳۲۰,۰۰۰	۱۲,۰۰۰,۰۰۰	۱,۰۰۰,۰۰۰	۶۰۰,۰۰۰	۱۳۸۸
۳۱,۲۰۰,۰۰۰	۲,۶۰۰,۰۰۰	۱,۵۶۰,۰۰۰	۱۳,۲۰۰,۰۰۰	۱,۱۰۰,۰۰۰	۶۶۰,۰۰۰	۱۳۸۹
۳۶,۰۰۰,۰۰۰	۳,۰۰۰,۰۰۰	۱,۸۰۰,۰۰۰	۱۴,۴۰۰,۰۰۰	۱,۲۰۰,۰۰۰	۷۲۰,۰۰۰	۱۳۹۰
۳۹,۶۰۰,۰۰۰	۳,۳۰۰,۰۰۰	۱,۹۸۰,۰۰۰	۱۶,۲۰۰,۰۰۰	۱,۳۵۰,۰۰۰	۸۱۰,۰۰۰	۱۳۹۱
۴۶,۸۰۰,۰۰۰	۳,۹۰۰,۰۰۰	۲,۳۴۰,۰۰۰	۱۸,۰۰۰,۰۰۰	۱,۵۰۰,۰۰۰	۹۰۰,۰۰۰	۱۳۹۲
۶۰,۰۰۰,۰۰۰	۵,۰۰۰,۰۰۰	۳,۰۰۰,۰۰۰	۲۴,۰۰۰,۰۰۰	۲,۰۰۰,۰۰۰	۱,۲۰۰,۰۰۰	۱۳۹۳
۷۲,۰۰۰,۰۰۰	۶,۰۰۰,۰۰۰	۳,۶۰۰,۰۰۰	۳۰,۰۰۰,۰۰۰	۲,۵۰۰,۰۰۰	۱,۵۰۰,۰۰۰	۱۳۹۴
۸۴,۰۰۰,۰۰۰	۷,۰۰۰,۰۰۰	۴,۲۰۰,۰۰۰	۳۶,۰۰۰,۰۰۰	۳,۰۰۰,۰۰۰	۱,۸۰۰,۰۰۰	۱۳۹۵
۹۶,۰۰۰,۰۰۰	۸,۰۰۰,۰۰۰	۴,۸۰۰,۰۰۰	۴۲,۰۰۰,۰۰۰	۳,۵۰۰,۰۰۰	۲,۱۰۰,۰۰۰	۱۳۹۶
۱۰۸,۰۰۰,۰۰۰	۹,۰۰۰,۰۰۰	۵,۴۰۰,۰۰۰	۴۸,۰۰۰,۰۰۰	۴,۰۰۰,۰۰۰	۲,۴۰۰,۰۰۰	۱۳۹۷
۱۳۲,۰۰۰,۰۰۰	۱۱,۰۰۰,۰۰۰	۶,۶۰۰,۰۰۰	۵۴,۰۰۰,۰۰۰	۴,۵۰۰,۰۰۰	۲,۷۰۰,۰۰۰	۱۳۹۸
۱۶۸,۰۰۰,۰۰۰	۱۴,۰۰۰,۰۰۰	۸,۴۰۰,۰۰۰	۶۶,۰۰۰,۰۰۰	۵,۵۰۰,۰۰۰	۳,۳۰۰,۰۰۰	۱۳۹۹

• لازم به ذکر است در سالهای ابتدایی صندوق، ۷ سطح درآمدهای تعریف شده بود که در این جدول ارقام آن در سطح ۸ درج شده‌اند.

به عنوان مثال در سال ۱۳۹۹ درآمد مبنای محاسبه در سطح ۸ مبلغ ۱۶۸ میلیون ریال تعیین و بسته خدمات بیمه اجتماعی صندوق در این سال، افرادی از جامعه هدف که درآمد ماهیانه آنها بین ۵۵۰ هزار تومان تا ۱.۴ میلیون تومان می‌باشد را هدف قرار داده است. هرچند انتخاب سطوح درآمدهای در هنگام ثبت نام در دفاتر کارگزاری صندوق، اختیاری می‌باشد اما این احتمال مطرح است که در این سال افرادی که در جغرافیای روستایی و عشایری درآمدهای بالاتر از ۱.۴ میلیون تومان در ماه داشته‌اند، انگیزه‌ای برای عضویت در صندوق پیدا نکرده‌اند. وقتی فردی با درآمدی

بالاتر از سطح ۸ درآمدی صندوق به کارگزاری مراجعه می کند جایی برای خود در جدول اعلامی از طرف صندوق پیدا نمی کند و شاید اولین سؤالی که در ذهنش مطرح می گردد این است که ممکن است اصلاً این صندوق برای گروه هایی با درآمد پایین تر از من تأسیس شده است و حضور من در این صندوق معنایی ندارد، اما اگر بتواند خود را قانع نماید، منطقی است که سطح ۸ درآمدی را انتخاب نماید، لذا در این جا مشخص می گردد دلیل دیگر استقبال اکثریت متقاضیان از سطح ۸ درآمدی صندوق چیست.

مقایسه متوسط درآمد خانوار روستایی با سطوح درآمدی ۱ و ۸ صندوق

با مراجعه به جدول درآمد هزینه خانوار روستایی مرکز آمار ایران، متوسط درآمد خانوار روستایی برای سال های ۱۳۸۴ تا ۱۳۹۹ استخراج گردیده و در جدول شماره ۲ با درآمد مقطوع در سطح ۱ و ۸ صندوق مقایسه شده است.

جدول شماره ۲: مقایسه متوسط درآمد خانوار روستایی با درآمد مقطوع مبنای محاسبه در سطح ۱ و ۸ درآمدی صندوق (مبالغ به ریال)

سال	متوسط درآمد سالیانه خانوار روستایی	درآمد مقطوع سالیانه سطح ۱	درآمد مقطوع سالیانه سطح ۸
۱۳۸۴	۳۴,۴۷۴,۶۸۶	۱۰,۸۰۰,۰۰۰	۱۸,۰۰۰,۰۰۰
۱۳۸۵	۳۹,۱۲۸,۸۳۰	۱۰,۸۰۰,۰۰۰	۱۸,۰۰۰,۰۰۰
۱۳۸۶	۴۷,۱۰۶,۹۴۹	۱۰,۸۰۰,۰۰۰	۱۸,۰۰۰,۰۰۰
۱۳۸۷	۴۸,۴۲۳,۸۷۴	۱۰,۸۰۰,۰۰۰	۲۱,۶۰۰,۰۰۰
۱۳۸۸	۵۲,۴۳۷,۶۰۰	۱۲,۰۰۰,۰۰۰	۲۶,۴۰۰,۰۰۰
۱۳۸۹	۵۹,۳۳۶,۸۷۵	۱۳,۲۰۰,۰۰۰	۳۱,۲۰۰,۰۰۰
۱۳۹۰	۷۹,۷۲۶,۹۴۸	۱۴,۴۰۰,۰۰۰	۳۶,۰۰۰,۰۰۰
۱۳۹۱	۱۰۱,۲۸۱,۳۶۲	۱۶,۲۰۰,۰۰۰	۳۹,۶۰۰,۰۰۰
۱۳۹۲	۱۲۱,۰۹۰,۵۴۲	۱۸,۰۰۰,۰۰۰	۴۶,۸۰۰,۰۰۰
۱۳۹۳	۱۳۹,۰۵۱,۰۰۰	۲۴,۰۰۰,۰۰۰	۶۰,۰۰۰,۰۰۰
۱۳۹۴	۱۶۱,۰۳۸,۰۰۰	۳۰,۰۰۰,۰۰۰	۷۲,۰۰۰,۰۰۰
۱۳۹۵	۱۷۶,۸۶۶,۰۰۰	۳۶,۰۰۰,۰۰۰	۸۴,۰۰۰,۰۰۰
۱۳۹۶	۲۰۱,۸۴۲,۰۰۰	۴۲,۰۰۰,۰۰۰	۹۶,۰۰۰,۰۰۰
۱۳۹۷	۲۳۳,۱۱۴,۰۰۰	۴۸,۰۰۰,۰۰۰	۱۰۸,۰۰۰,۰۰۰
۱۳۹۸	۲۹۷,۰۲۲,۰۰۰	۵۴,۰۰۰,۰۰۰	۱۳۲,۰۰۰,۰۰۰
۱۳۹۹	۴۲۰,۴۷۰,۰۰۰	۶۶,۰۰۰,۰۰۰	۱۶۸,۰۰۰,۰۰۰

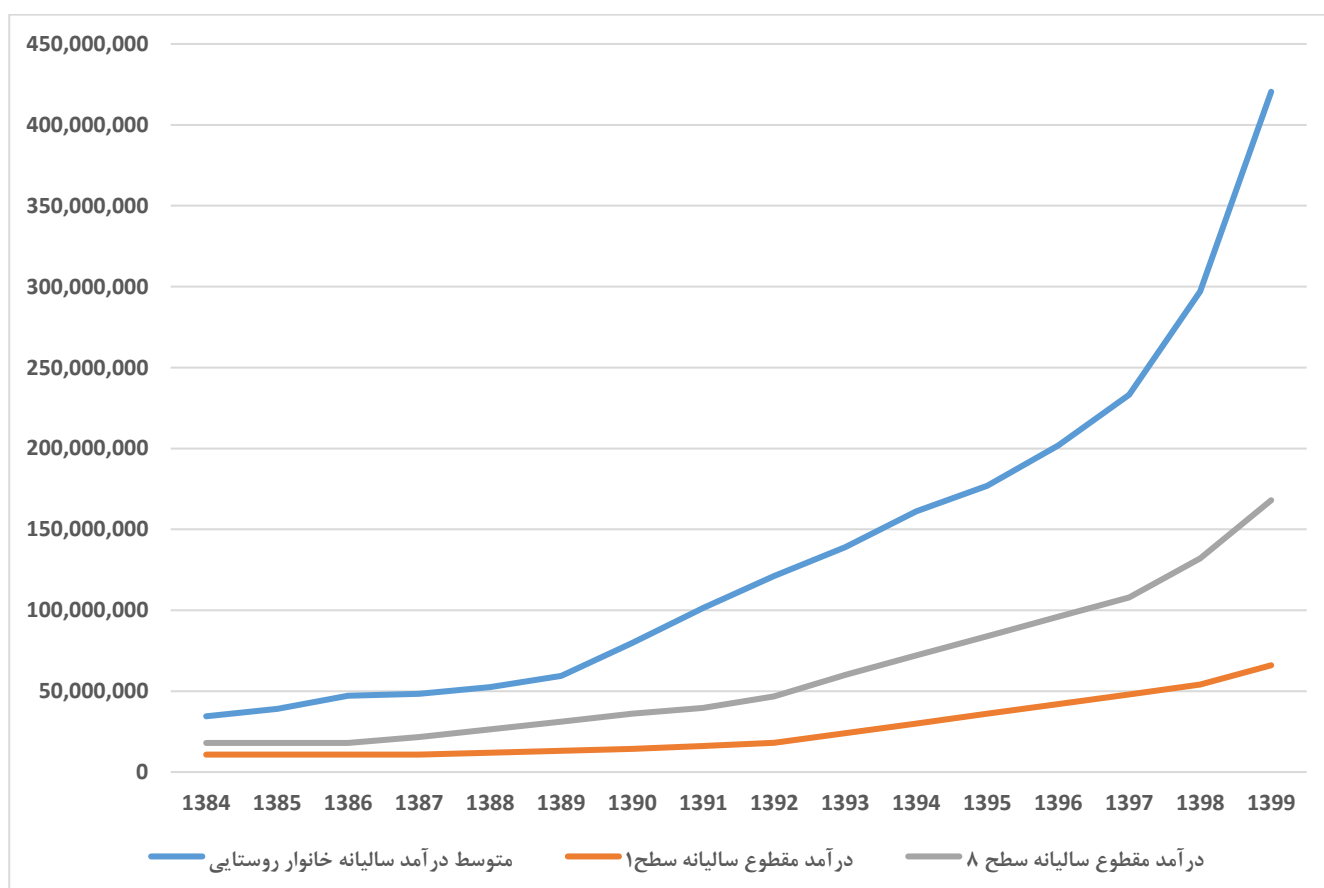
- لازم به ذکر است در سالهای ابتدایی صندوق، ۷ سطح درآمدی تعریف شده بود که در این جدول ارقام آن در سطح ۸ درج شده اند.
- مأخذ مبالغ مندرج در ستون متوسط درآمد خانوار روستایی، سایت مرکز آمار ایران می باشد.

آنچه که به خوبی نمایان است، بالاترین سطح درآمدی صندوق (سطح ۸) از نصف متوسط درآمد خانوار روستایی نیز پایین تر می باشد. این تفاوت به علت مبنا قراردادن حداقل حقوق سال قبل برای تعیین سطح ۸ درآمدی در صندوق ناشی می شود که در ادامه به آن پرداخته می شود. نکته قابل تأمل این است که متوسط درآمد خانوار روستایی در سال ۱۳۹۹ برابر با ۴۲۰ میلیون ریال می باشد. در واقع تعدادی از روستاییان بالاتر از این مبلغ و تعدادی پایین تر از این مبلغ درآمد داشته اند. نمودار شماره ۱ به خوبی این مطلب را نشان می دهد. این موضوع مشخص است که بسته خدمات صندوق برای افراد روستایی با درآمدی بالاتر از متوسط درآمد خانوار روستایی و مابین سطح ۸ تا متوسط درآمد خانوار روستایی تعریف نشده است.

فاصله بین سطح ۸ درآمدی صندوق و متوسط درآمد خانوار روستایی هر ساله در حال افزایش می باشد. این فاصله از سال ۱۳۸۹ با شیب بیشتری افزایش یافته است که احتمالاً ناشی از توزیع یارانه های نقدی و افزایش درآمد خانوارهای روستایی می باشد.

بطور میانگین طی سال های ۱۳۸۴ تا ۱۳۹۹، سطح ۱ درآمدی صندوق معادل ۲۱ درصد متوسط درآمد خانوار روستایی بوده است. همچنین سطح ۸ درآمدی صندوق نیز در این سال ها بطور میانگین ۴۶ درصد متوسط درآمد خانوار روستایی بوده است.

نمودار شماره ۱: مقایسه متوسط درآمد خانوار روستایی با درآمد مقطوع سالیانه در سطح ۱ و ۸ در صندوق

حداقل حقوق سال قبل مبنای تعیین سطح ۸ درآمدي صندوق

در مصوبه جلسه ۲۵ هیأت امنای سازمان تأمین اجتماعی به شماره ۹۰/۱۲۵۷/هـالف مورخ ۱۳۹۰/۱۲/۷ آمده است: "سقف درآمد انتخابی جهت دریافت حق بیمه در هر سال معادل حداقل دستمزد کارگری اعلام شده توسط مراجع ذی صلاح در سال قبل و کف درآمد انتخابی جهت دریافت حق بیمه در هر سال حداقل یک سوم سقف تعیین شده خواهد بود"

جدول شماره ۳ نشان می دهد در ابتدای تأسیس صندوق (سال ۸۴ و ۸۵) نسبت سطح ۸ درآمدي صندوق به درآمد سالیانه (بر مبنای حداقل حقوق کارگری) ۱۲۲ و ۱۰۰ درصد و در سال های بعد از آن بطور متوسط ۸۲ درصد بوده است که در سال ۱۳۹۹ به ۷۳.۲ درصد رسیده است.

مقایسه حداقل حقوق کارگری با متوسط درآمد خانوار روستایی نشان می دهد، تعیین حداقل حقوق کارگری هر ساله با ملاحظاتی همراه می باشد و از آنجائیکه حداقل حقوق کارگری مبنای تعیین سطح ۸ درآمدي صندوق می باشد، این ملاحظات باعث شده تا فاصله زیادی بین خدمات ارائه شده توسط صندوق با متوسط درآمد خانوار روستایی ایجاد گردد. اینکه این فاصله چه مشکلاتی برای صندوق بوجود آورده است در ادامه به آن پرداخته می شود.

جدول شماره ۳: مقایسه حداقل حقوق کارگری و سطح ۸ درآمدي صندوق (مبالغ به ریال)

سال	حداقل حقوق ماهیانه کارگری قانون کار	حداقل حقوق سالیانه کارگری قانون کار	درآمد سالیانه سطح ۸ صندوق	نسبت درآمد سالیانه سطح ۸ صندوق به حداقل حقوق سالیانه کارگری	متوسط درآمد سالیانه خانوار روستایی (مرکز آمار ایران)	نسبت حداقل حقوق سالیانه کارگری به متوسط درآمد سالیانه خانوار روستایی
۱۳۸۴	۱,۲۲۵,۹۲۰	۱۴,۷۱۱,۰۴۰	۱۸,۰۰۰,۰۰۰	۱۲۲.۴	۳۴,۴۷۴,۶۸۶.۰	۴۲.۷
۱۳۸۵	۱,۵۰۰,۰۰۰	۱۸,۰۰۰,۰۰۰	۱۸,۰۰۰,۰۰۰	۱۰۰.۰	۳۹,۱۲۸,۸۳۰.۰	۴۶.۰
۱۳۸۶	۱,۸۳۰,۰۰۰	۲۱,۹۶۰,۰۰۰	۱۸,۰۰۰,۰۰۰	۸۲.۰	۴۷,۱۰۶,۹۴۹.۰	۴۶.۶
۱۳۸۷	۲,۱۹۶,۰۰۰	۲۶,۳۵۲,۰۰۰	۲۱,۶۰۰,۰۰۰	۸۲.۰	۴۸,۴۲۳,۸۷۴.۰	۵۴.۴
۱۳۸۸	۲,۶۳۵,۲۰۰	۳۱,۶۲۲,۴۰۰	۲۶,۴۰۰,۰۰۰	۸۳.۵	۵۲,۴۲۷,۶۰۰.۰	۶۰.۳
۱۳۸۹	۳,۰۳۰,۰۰۰	۳۶,۳۶۰,۰۰۰	۳۱,۲۰۰,۰۰۰	۸۵.۸	۵۹,۳۲۶,۸۷۵.۰	۶۱.۳
۱۳۹۰	۳,۳۰۳,۰۰۰	۳۹,۶۳۶,۰۰۰	۳۶,۰۰۰,۰۰۰	۹۰.۸	۷۹,۷۲۶,۹۴۸.۰	۴۹.۷
۱۳۹۱	۳,۸۹۷,۰۰۰	۴۶,۷۶۴,۰۰۰	۳۹,۶۰۰,۰۰۰	۸۴.۷	۱۰۱,۲۸۱,۳۶۲.۰	۴۶.۲
۱۳۹۲	۴,۸۷۱,۲۵۰	۵۸,۴۵۵,۰۰۰	۴۶,۸۰۰,۰۰۰	۸۰.۱	۱۲۱,۰۹۰,۵۴۲.۰	۴۸.۳
۱۳۹۳	۶,۰۸۹,۱۰۰	۷۳,۰۶۹,۲۰۰	۶۰,۰۰۰,۰۰۰	۸۲.۱	۱۳۹,۰۵۱,۰۰۰.۰	۵۲.۵
۱۳۹۴	۷,۱۲۴,۲۵۰	۸۵,۴۹۱,۰۰۰	۷۲,۰۰۰,۰۰۰	۸۴.۲	۱۶۱,۰۳۸,۰۰۰.۰	۵۳.۱
۱۳۹۵	۸,۱۲۱,۶۶۰	۹۷,۴۵۹,۹۲۰	۸۴,۰۰۰,۰۰۰	۸۶.۲	۱۷۶,۸۶۶,۰۰۰.۰	۵۵.۱
۱۳۹۶	۹,۲۹۹,۳۱۰	۱۱۱,۵۹۱,۷۲۰	۹۶,۰۰۰,۰۰۰	۸۶.۰	۲۰۱,۸۴۲,۰۰۰.۰	۵۵.۳
۱۳۹۷	۱۱,۱۱۲,۶۹۰	۱۳۳,۳۵۲,۲۸۰	۱۰۸,۰۰۰,۰۰۰	۸۱.۰	۲۳۳,۱۱۴,۰۰۰.۰	۵۷.۲
۱۳۹۸	۱۵,۱۷۰,۰۰۰	۱۸۲,۰۴۰,۰۰۰	۱۲۲,۰۰۰,۰۰۰	۷۲.۵	۲۹۷,۰۲۲,۰۰۰.۰	۶۱.۲
۱۳۹۹	۱۹,۱۰۴,۲۷۰	۲۲۹,۲۵۱,۲۴۰	۱۶۸,۰۰۰,۰۰۰	۷۳.۲	۴۲۰,۴۷۰,۰۰۰.۰	۵۴.۵

• لازم به ذکر است در سالهای ابتدایی صندوق، ۷ سطح درآمدي تعریف شده بود که در این جدول ارقام آن در سطح ۸ درج شده اند.

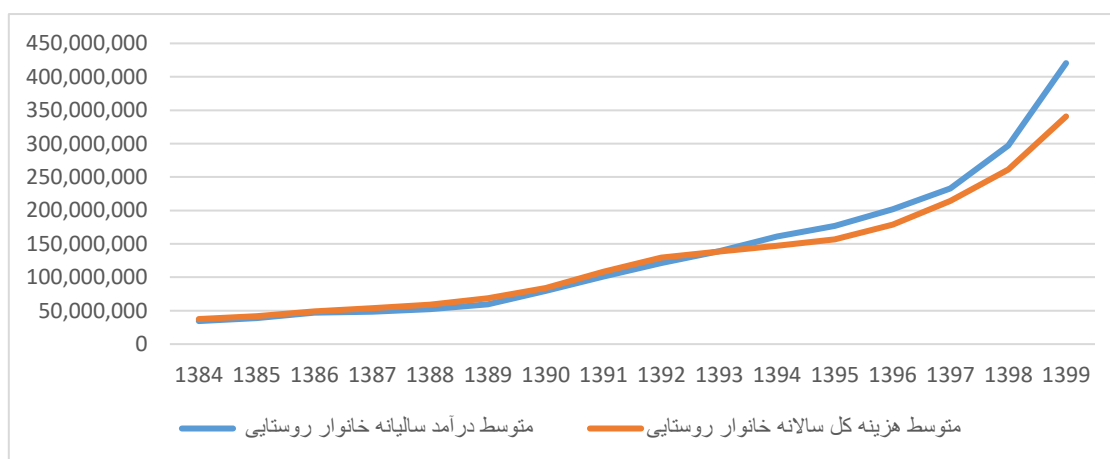
مبنا قرار دادن متوسط هزینه خانوار روستایی به جای متوسط درآمد خانوار روستایی

برای اینکه بدانیم صندوق دقیقاً کدام بخش از جامعه روستایی و عشایری را هدف بسته خدمات خود قرار داده است می بایست درآمد خانوار روستایی را در دهک های مختلف بررسی کنیم. مرکز آمار ایران برای این منظور متوسط هزینه خانوار روستایی را در دهک های مختلف ارائه می دهد. جدول شماره ۴ و نمودار شماره ۲ مقایسه متوسط هزینه و درآمد خانوار روستایی را نشان می دهد.

جدول شماره ۴ : مقایسه متوسط درآمد خانوار روستایی با متوسط هزینه کل خانوار روستایی (مبالغ به ریال)

سال	متوسط درآمد سالیانه خانوار روستایی	هزینه خوراکی سالیانه	هزینه غیر خوراکی سالیانه	متوسط هزینه کل سالانه خانوار روستایی
۱۳۸۴	۳۴,۴۷۴,۶۸۶	۱۴,۳۱۳,۱۰۰	۲۳,۱۸۹,۸۵۲	۳۷,۵۰۲,۹۵۲
۱۳۸۵	۳۹,۱۲۸,۸۳۰	۱۵,۵۱۲,۶۷۲	۲۶,۰۵۷,۲۵۳	۴۱,۵۶۹,۹۲۵
۱۳۸۶	۴۷,۱۰۶,۹۴۹	۱۸,۲۰۲,۷۳۳	۳۰,۶۴۳,۳۱۲	۴۸,۸۴۶,۰۴۵
۱۳۸۷	۴۸,۴۲۳,۸۷۴	۲۰,۸۵۳,۸۲۴	۳۳,۱۴۱,۱۰۳	۵۳,۹۹۴,۹۲۷
۱۳۸۸	۵۲,۴۳۷,۶۰۰	۲۱,۹۳۳,۵۹۲	۳۷,۳۲۹,۹۸۶	۵۹,۲۶۳,۵۷۸
۱۳۸۹	۵۹,۳۳۶,۸۷۵	۲۶,۱۳۷,۳۷۳	۴۲,۳۳۹,۸۵۶	۶۸,۴۷۷,۲۲۹
۱۳۹۰	۷۹,۷۲۶,۹۴۸	۳۲,۹۴۰,۰۳۸	۵۱,۰۳۳,۰۵۴	۸۳,۹۷۳,۰۹۲
۱۳۹۱	۱۰۱,۲۸۱,۳۶۲	۴۵,۷۹۶,۲۲۷	۶۲,۳۹۱,۴۴۹	۱۰۸,۱۸۷,۶۷۶
۱۳۹۲	۱۲۱,۰۹۰,۵۴۲	۵۶,۰۶۲,۹۷۶	۷۳,۴۹۶,۸۲۵	۱۲۹,۵۵۹,۸۰۱
۱۳۹۳	۱۳۹,۰۵۱,۰۰۰	۵۷,۰۳۳,۰۰۰	۸۱,۴۹۵,۰۰۰	۱۳۸,۵۲۸,۰۰۰
۱۳۹۴	۱۶۱,۰۳۸,۰۰۰	۵۷,۷۷۸,۰۰۰	۸۹,۲۰۵,۰۰۰	۱۴۶,۹۸۳,۰۰۰
۱۳۹۵	۱۷۶,۸۶۶,۰۰۰	۵۹,۷۶۹,۰۰۰	۹۷,۱۳۸,۰۰۰	۱۵۶,۹۰۷,۰۰۰
۱۳۹۶	۲۰۱,۸۴۲,۰۰۰	۶۶,۵۰۴,۰۰۰	۱۱۲,۱۶۶,۰۰۰	۱۷۸,۶۷۰,۰۰۰
۱۳۹۷	۲۳۳,۱۱۴,۰۰۰	۸۰,۲۴۶,۰۰۰	۱۳۴,۲۲۶,۰۰۰	۲۱۴,۴۷۲,۰۰۰
۱۳۹۸	۲۹۷,۰۲۲,۰۰۰	۱۰۲,۶۶۴,۰۰۰	۱۵۸,۳۴۲,۰۰۰	۲۶۱,۰۰۶,۰۰۰
۱۳۹۹	۴۲۰,۴۷۰,۰۰۰	۱۳۶,۴۴۲,۰۰۰	۲۰۴,۲۳۷,۰۰۰	۳۴۰,۶۷۹,۰۰۰

نمودار شماره ۲ : مقایسه متوسط درآمد و هزینه خانوار روستایی طی سال های ۸۴ تا ۹۹

مقایسه دهک های هزینه خانوار روستایی و سطح ۱ و ۸ صندوق

جدول شماره ۵ هزینه خانوار روستایی را در دهک های مختلف در سال های ۱۳۸۴ تا ۱۳۹۹ نشان می دهد. صندوق با ارائه بسته خدمات بیمه اجتماعی در قالب سطوح درآمدی ۸ گانه خود همه ساله تنها توانسته ۳ دهک ابتدایی خانوارهای روستایی و عشایری را هدف قرار دهد. به عبارت دیگر در سال ۱۳۹۹ بالاترین سطح درآمدی صندوق (سطح درآمدی ۸) مبلغ ۱۶۸ میلیون ریال بوده است که با مقایسه هزینه خانوار روستایی در دهک های مختلف مشخص می گردد، متوسط هزینه خانوار روستایی در دهک سوم تقریباً برابر با بالاترین سطح درآمدی صندوق می باشد.

جدول شماره ۵: هزینه خانوار روستایی در دهک های مختلف طی سال ۸۴ تا ۹۹ (مبالغ به ریال)

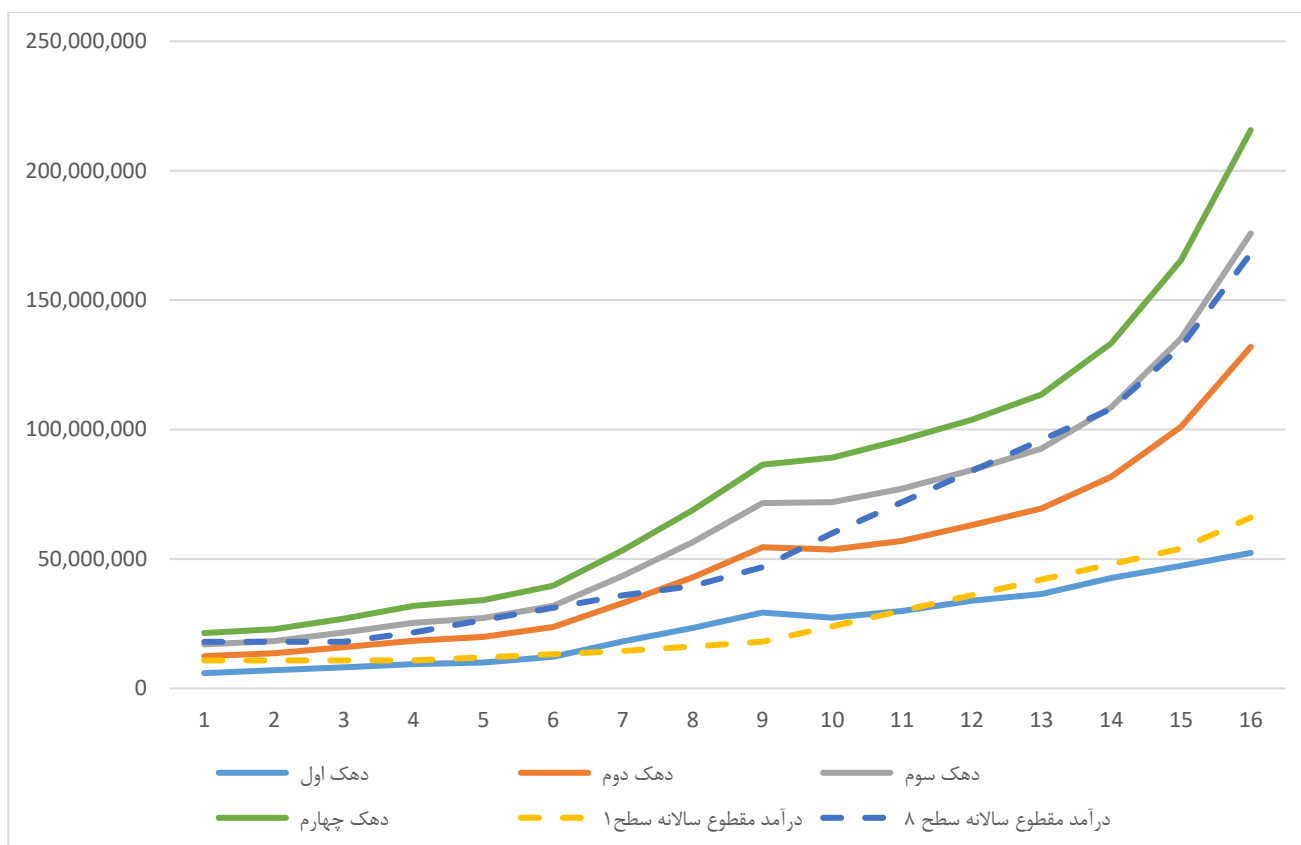
سال	۱۳۸۴	۱۳۸۵	۱۳۸۶	۱۳۸۷	۱۳۸۸	۱۳۸۹	۱۳۹۰	۱۳۹۱
دهک اول	۵,۸۹۴,۸۳۱	۶,۹۸۷,۰۰۸	۸,۱۶۹,۷۴۰	۹,۳۵۹,۷۹۰	۹,۹۶۲,۰۰۴	۱۲,۱۸۴,۳۲۵	۱۸,۱۹۹,۳۴۲	۲۳,۳۰۰,۹۶۲
دهک دوم	۱۲,۴۵۹,۹۹۳	۱۳,۵۶۴,۸۴۵	۱۵,۸۸۸,۱۳۱	۱۸,۴۶۶,۲۶۲	۱۹,۹۳۹,۷۲۱	۲۳,۷۸۰,۳۱۷	۳۳,۰۵۸,۲۸۵	۴۲,۹۵۰,۸۰۰
دهک سوم	۱۷,۰۰۳,۰۶۴	۱۸,۳۳۰,۶۶۰	۲۱,۶۱۹,۰۹۸	۲۵,۳۴۲,۱۶۱	۲۷,۲۱۰,۲۲۷	۳۱,۸۴۸,۱۹۸	۴۳,۵۰۵,۵۳۱	۵۶,۵۲۲,۴۴۴
دهک چهارم	۲۱,۳۸۹,۱۸۳	۲۲,۸۰۰,۲۰۵	۲۶,۹۴۵,۹۰۵	۳۱,۸۸۱,۶۱۱	۳۴,۰۶۹,۶۲۶	۳۹,۶۶۹,۲۸۷	۵۳,۴۲۲,۴۷۸	۶۸,۸۳۶,۸۷۴
دهک پنجم	۲۵,۸۸۲,۲۷۷	۲۷,۷۴۵,۹۹۶	۳۲,۴۹۵,۲۳۳	۳۸,۴۶۹,۴۸۶	۴۱,۴۳۱,۱۶۲	۴۸,۱۶۵,۷۸۷	۶۳,۳۳۸,۰۷۰	۸۱,۲۲۳,۱۶۰
دهک ششم	۳۱,۰۳۳,۸۲۵	۳۳,۴۶۴,۱۲۵	۳۸,۹۶۰,۷۱۳	۴۵,۶۹۱,۱۱۹	۴۹,۷۵۰,۴۲۰	۵۷,۸۴۳,۲۶۳	۷۴,۲۰۲,۶۴۰	۹۴,۸۵۹,۲۶۹
دهک هفتم	۳۷,۳۳۸,۲۰۴	۴۰,۶۲۲,۴۸۰	۴۷,۰۶۷,۱۴۷	۵۴,۸۵۳,۹۹۷	۶۰,۱۵۱,۵۷۸	۶۹,۷۰۷,۴۶۸	۸۷,۲۷۸,۲۶۰	۱۱۲,۰۳۲,۳۲۰
دهک هشتم	۴۵,۹۶۱,۵۴۹	۵۰,۳۴۶,۱۸۲	۵۷,۹۶۲,۸۹۳	۶۷,۳۰۶,۹۹۳	۷۴,۲۷۰,۲۰۲	۸۵,۸۲۷,۴۴۲	۱۰۴,۶۷۱,۴۷۶	۱۳۵,۲۵۸,۴۷۴
دهک نهم	۶۰,۵۵۳,۶۵۲	۶۶,۷۳۸,۹۶۲	۷۶,۱۷۶,۲۲۲	۸۷,۷۹۵,۳۵۶	۹۷,۴۸۲,۰۰۷	۱۱۱,۷۱۸,۴۳۷	۱۳۳,۷۳۶,۳۰۸	۱۷۱,۹۱۰,۳۸۱
دهک دهم	۱۱۲,۲۹۰,۰۷۶	۱۲۶,۲۳۱,۱۹۰	۱۴۲,۳۴۳,۶۹۳	۱۶۰,۸۵۸,۴۸۳	۱۷۸,۴۶۷,۴۷۶	۲۰۴,۰۹۶,۹۳۵	۲۲۸,۵۱۴,۲۶۹	۲۹۵,۱۸۳,۶۴۳
کل کشور	۳۷,۵۰۲,۹۵۲	۴۱,۵۶۹,۹۲۵	۴۸,۸۴۶,۰۴۵	۵۳,۹۹۴,۹۲۷	۵۹,۲۶۳,۵۷۸	۶۸,۴۷۷,۲۲۹	۸۳,۹۷۳,۰۹۲	۱۰۸,۱۸۷,۶۷۶
درآمد مقطوع سالانه سطح ۱	۱۰,۸۰۰,۰۰۰	۱۰,۸۰۰,۰۰۰	۱۰,۸۰۰,۰۰۰	۱۰,۸۰۰,۰۰۰	۱۰,۸۰۰,۰۰۰	۱۳,۲۰۰,۰۰۰	۱۴,۴۰۰,۰۰۰	۱۶,۲۰۰,۰۰۰
درآمد مقطوع سالانه سطح ۸	۱۸,۰۰۰,۰۰۰	۱۸,۰۰۰,۰۰۰	۱۸,۰۰۰,۰۰۰	۲۱,۶۰۰,۰۰۰	۲۶,۴۰۰,۰۰۰	۳۱,۲۰۰,۰۰۰	۳۶,۰۰۰,۰۰۰	۳۹,۶۰۰,۰۰۰

سال	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹
دهک اول	۲۹,۳۰۲,۱۰۰	۲۷,۲۳۰,۰۵۹	۲۹,۹۶۹,۰۰۰	۳۳,۸۸۴,۰۰۰	۳۶,۵۱۷,۰۰۰	۴۲,۶۵۵,۰۰۰	۴۷,۳۷۲,۰۰۰	۵۲,۳۴۸,۰۰۰
دهک دوم	۵۴,۵۷۴,۳۴۲	۵۳,۷۰۶,۵۹۴	۵۷,۰۱۹,۰۰۰	۶۳,۰۶۷,۰۰۰	۶۹,۴۳۲,۰۰۰	۸۱,۷۷۲,۰۰۰	۱۰۱,۰۴۷,۰۰۰	۱۳۱,۹۴۴,۰۰۰
دهک سوم	۷۱,۵۹۳,۳۱۱	۷۱,۹۵۷,۱۲۴	۷۷,۲۰۴,۰۰۰	۸۴,۳۷۱,۰۰۰	۹۲,۶۲۹,۰۰۰	۱۰۸,۵۷۴,۰۰۰	۱۳۵,۲۲۰,۰۰۰	۱۷۵,۷۹۴,۰۰۰
دهک چهارم	۸۶,۳۸۲,۸۲۲	۸۹,۱۲۴,۵۴۵	۹۶,۱۱۴,۰۰۰	۱۰۳,۶۹۸,۰۰۰	۱۱۳,۴۸۵,۰۰۰	۱۳۳,۲۶۳,۰۰۰	۱۶۵,۳۲۵,۰۰۰	۲۱۵,۷۰۵,۰۰۰
دهک پنجم	۱۰۰,۷۳۸,۲۶۹	۱۰۶,۳۳۷,۱۵۰	۱۱۵,۲۱۲,۰۰۰	۱۲۲,۷۶۹,۰۰۰	۱۳۴,۹۹۸,۰۰۰	۱۵۹,۸۴۴,۰۰۰	۱۹۶,۶۷۳,۰۰۰	۲۵۷,۷۰۵,۰۰۰
دهک ششم	۱۱۶,۹۰۶,۵۳۹	۱۲۵,۷۰۴,۰۳۱	۱۳۴,۷۳۰,۰۰۰	۱۴۳,۵۹۵,۰۰۰	۱۵۸,۸۷۹,۰۰۰	۱۸۸,۷۵۶,۰۰۰	۲۳۲,۵۸۵,۰۰۰	۳۰۲,۹۹۶,۰۰۰
دهک هفتم	۱۳۵,۷۰۱,۱۹۷	۱۴۸,۲۵۰,۲۱۳	۱۵۶,۷۴۰,۰۰۰	۱۶۷,۷۱۴,۰۰۰	۱۸۶,۳۴۱,۰۰۰	۲۲۲,۳۴۴,۰۰۰	۲۷۳,۶۱۴,۰۰۰	۳۵۷,۴۰۱,۰۰۰
دهک هشتم	۱۶۰,۸۶۷,۱۲۰	۱۷۷,۴۰۷,۴۱۷	۱۸۵,۹۱۳,۰۰۰	۱۹۷,۷۳۰,۰۰۰	۲۲۳,۵۳۰,۰۰۰	۲۶۷,۲۳۰,۰۰۰	۳۲۷,۳۴۰,۰۰۰	۴۳۰,۶۲۹,۰۰۰
دهک نهم	۲۰۰,۸۲۱,۸۵۰	۲۲۰,۷۸۵,۷۰۸	۲۳۱,۹۰۱,۰۰۰	۲۴۷,۶۵۸,۰۰۰	۲۸۴,۳۲۹,۰۰۰	۳۴۰,۵۴۷,۰۰۰	۴۱۱,۵۰۳,۰۰۰	۵۴۰,۷۷۹,۰۰۰
دهک دهم	۳۳۸,۷۴۵,۷۶۲	۳۶۴,۹۰۳,۰۸۰	۳۸۵,۱۱۷,۰۰۰	۴۰۴,۶۷۰,۰۰۰	۴۸۶,۷۸۴,۰۰۰	۵۹۹,۸۵۹,۰۰۰	۷۱۹,۶۳۴,۰۰۰	۹۴۲,۴۴۹,۰۰۰
کل کشور	۱۲۹,۵۵۹,۸۰۱	۱۳۸,۵۲۸,۳۲۲	۱۴۶,۹۸۳,۰۰۰	۱۵۶,۹۰۷,۰۰۰	۱۷۸,۶۷۰,۰۰۰	۲۱۴,۴۷۲,۰۰۰	۲۶۱,۰۰۶,۰۰۰	۳۴۰,۶۷۹,۰۰۰
درآمد مقطوع سالانه سطح ۱	۱۸,۰۰۰,۰۰۰	۲۴,۰۰۰,۰۰۰	۳۰,۰۰۰,۰۰۰	۳۶,۰۰۰,۰۰۰	۴۲,۰۰۰,۰۰۰	۴۸,۰۰۰,۰۰۰	۵۴,۰۰۰,۰۰۰	۶۶,۰۰۰,۰۰۰
درآمد مقطوع سالانه سطح ۸	۴۶,۸۰۰,۰۰۰	۶۰,۰۰۰,۰۰۰	۷۲,۰۰۰,۰۰۰	۸۴,۰۰۰,۰۰۰	۹۶,۰۰۰,۰۰۰	۱۰۸,۰۰۰,۰۰۰	۱۳۲,۰۰۰,۰۰۰	۱۶۸,۰۰۰,۰۰۰

جمع بندی

طی سال های ۱۳۸۴ تا ۱۳۹۹ بسته خدمات صندوق تنها برای دهک های ۱ تا ۳ خانوار روستایی جذابیت ایجاد نموده است. این درحالی است که این دهک ها عمدتاً جامعه هدف نهادهای حمایتی نظیر کمیته امداد امام خمینی می باشند. لذا احتمالاً یکی از دلایلی که بیمه شدگان صندوق درخواست خروج از صندوق را به علت عضویت در کمیته امداد امام خمینی مطرح می نمایند می تواند محدوده انتخابی صندوق برای فعالیت باشد. البته این موضوع واضح است که در هنگام ثبت نام، متقاضی با هر سطح درآمدی می تواند خدمات صندوق را انتخاب نماید، اما اینکه تا کدام دهک درآمدی حاضرند به کارگزاری صندوق مراجعه و درآمد خود را تا سطح ۸ تعیین شده پایین تر فرض نموده و ثبت نام کنند باید مورد بررسی قرار گیرد.

نمودار شماره ۳: مقایسه سطح ۱ و ۸ درآمدی صندوق با دهک های ۱ تا ۳ متوسط هزینه خانوار روستایی

این نمودار نشان می دهد، اعضای صندوق در دهک هایی قرار دارند که بسیار شکننده هستند و هرگونه تکانه اقتصادی موجب کاهش شدید درآمد در دهک های پایین خانوار شده و ریزش بیمه شدگان را باعث می شود. ضمناً بیمه زمانی در هزینه خانوار روستایی مطرح می گردد که خانوار از سطح درآمدی قابل قبولی برخوردار بوده و به فکر پس انداز و آینده خود نیاز باشد که احتمالاً این موضوع در دهک های پایین خانوار کمتر مطرح می باشد.

همچنین محاسباتی که در صندوق انجام شده است نشان می دهد ۳.۵ میلیون خانوار روستایی به عضویت سازمان تأمین اجتماعی و سایر صندوق های بیمه ای درآمده اند که باتوجه به مبلغ حق بیمه در این صندوق ها با احتمال زیاد از دهک های بالای درآمدی بوده اند.

اما آنچه که مطرح است، فاصله ای که بین صندوق و سازمان تأمین اجتماعی ایجاد شده است، می باشد. یعنی گروهی از روستاییان با درآمدی مشخص وجود دارند که بسته خدماتی صندوق برای آنها جذابیتی ندارد از طرفی بسته سطح یک سازمان تأمین اجتماعی نیز برای آنها گران می باشد.

نکته حائز اهمیت احساس خطر سازمان تأمین اجتماعی در روستاها از جانب صندوق می باشد زیرا صندوق بسته ای در سطح ۸ خود ارائه می نماید که ترکیب آن با بیمه سلامت بسیار ارزانتر از بسته تأمین اجتماعی در سطح ۱ (حداقل حقوق) می باشد در حالیکه تفاوت مستمری به اندازه ای نیست که انتخاب سازمان تأمین اجتماعی منطقی باشد لذا به جای اینکه صندوق تکمیل کننده تأمین اجتماعی باشد رقیب آن تعریف می گردد. همانطور که گفته شد احتمالاً یکی از دلایل استقبال متقاضیان از سطح ۸ درآمدی، این باشد که متقاضی با بررسی وضعیت درآمد خود چاره ای جز انتخاب سطح ۸ ندارد.

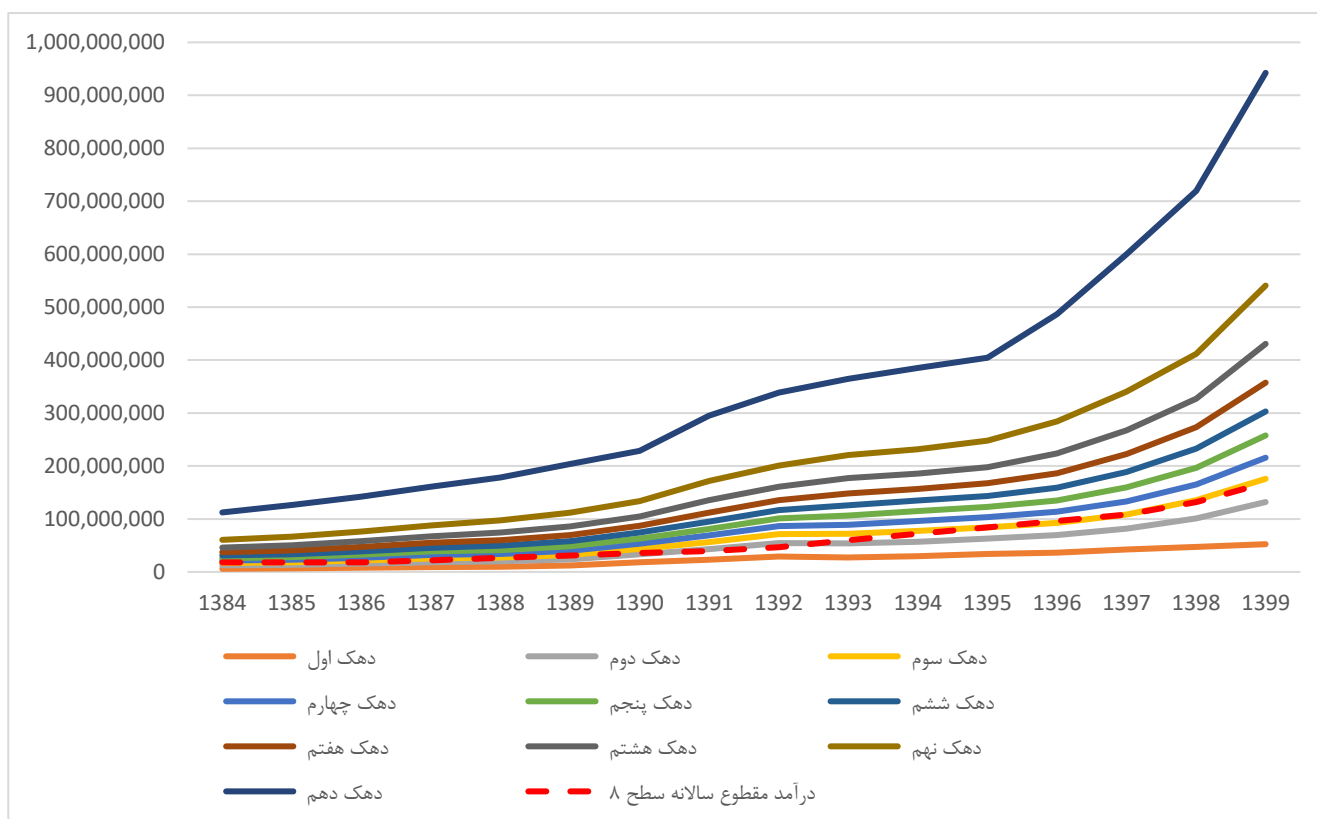
طبق برآوردهای صورت گرفته جامعه هدف صندوق که امکان بیمه شدن در این صندوق را دارند ۷ میلیون نفر (جامعه روستایی) می باشند. از طرفی سطوح درآمدی صندوق در ۳ دهک پایین درآمدی خانوار روستایی تعریف می گردد، ۳ دهک اول حدود ۲.۱ میلیون نفر بوده و اعضای صندوق نیز هم اکنون ۲.۱ میلیون نفر می باشند که در این جا می توان احتمال داد ادعای استانها مبنی بر رسیدن به هسته سخت ممکن است درست باشد و توسعه بیمه شدگان صندوق و افزایش ضریب نفوذ با حفظ شرایط فعلی کمی دور از انتظار می باشد.

هرچند محدودیتی برای انتخاب سطح توسط دهک های بالای درآمدی وجود ندارد، اما سطح درآمد آنها در محدوده ای است که احتمالاً ورود به صندوق روستاییان و دریافت مستمری ماهیانه اندک برای آنها جذابیتی ندارد. رفتار، انتخابها و تصمیمات یک فرد روستایی در طبقه متوسط و بالای درآمدی در یک جامعه کوچک به شدت تحت نظر تمامی افراد آن جامعه قرار دارد و راضی کردن این فرد روستایی و یا اعضای خانواده او برای عضویت در صندوقی که اتفاقاً شاید کارگرانی که بطور فصلی بر روی زمین و باغ او کار می کنند در سطح ۸ همان صندوق عضو می باشند، کار بسیار مشکلی است. حتی شناخت کارگزار از سطح درآمدی یک روستایی و ترس از حرف و حدیث های آتی، گاهی می تواند مانع مراجعه فرد به کارگزار صندوق و انتخاب یکی از سطوح درآمدی فعلی شود. این موضوع در شهر، چندان مصداقی ندارد زیرا شناخت کافی نیز از درآمد افراد وجود ندارد همچنین در صورت اجباری بودن بیمه روستاییان نیز این مطالب مصداقی نداشتند. اگر مطالعه ای در بافت مردمی جامعه های کوچک انجام گیرد، نشان می دهد عزت نفس، حفظ شأن و منزلت در اولویت قرار دارد، لذا روستاییانی که درآمدی بیشتری از سطوح تعیین شده صندوق دارند با مشاهده اعضای که به عضویت صندوق درآمده اند و سطوح تعیین شده، جایگاهی برای خود در این صندوق قائل نبوده و انگیزه کافی برای بیمه شدن در صندوق روستاییان و عشایر پیدا نمی کنند.

ذکر این نکته حائز اهمیت است که تحلیل عملکرد صندوق توسط نهادهای بیرونی و نظارتی بدون در نظر گرفتن محدودیت های قانونی و عرفی جامعه هدف صندوق غیرمنصفانه خواهد بود. گزارش سال ۱۳۹۲ مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی مبنی بر ضریب نفوذ پایین بیمه روستاییان علیرغم پرداخت دوسوم حق بیمه توسط دولت و زیر سؤال بردن عملکرد اجرایی صندوق، شاهدهی برای این قضاوت غیرمنصفانه می باشد.

نمودار شماره ۴ نشان می دهد، بسته های خدماتی تعریف شده فعلی، مطابقتی با دهک های ۴ تا ۱۰ درآمدی خانوارهای روستایی ندارد، هرچند همانطور که گفته شد مبنا قراردادن حداقل حقوق سال قبل محدودیت هایی را برای صندوق بوجود آورده است اما برای ادامه کار صندوق و توسعه خدمات بیمه اجتماعی در بین روستاییان و عشایر می بایست، پس از برطرف نمودن محدودیت های قانونی، بسته های متنوع تری را برای درآمدهای مختلف تعریف نمود. اما گفتن این نکته ضروری است که **۵ میلیون نفر در سن ۱۸ تا ۵۰ سال در مناطق روستایی وجود دارند که نه عضو صندوق روستاییان هستند نه عضو سازمان تأمین اجتماعی و سایر صندوق های بیمه ای. به نظر می رسد این جامعه روستایی بدون بیمه، بین دو محدودیت (یکی بسته خدمات غیر جذاب صندوق روستاییان و دیگری گرانی بسته خدمات سازمان تأمین اجتماعی) مانده اند که باید برای آنها فکری شود و در غیراینصورت در آینده ای نه چندان دور، دولت برای تأمین آتیه آنها با مشکلات بزرگتری مواجه خواهد شد.**

نمودار شماره ۴: مقایسه سطح درآمدی ۸ صندوق با دهک های ۱ تا ۱۰ متوسط هزینه خانوار روستایی

چه باید کرد

حال، عملکرد صندوق به خوبی روشن نموده که طی ۱۶ سال، تلاشها معطوف به کدام دهکهای درآمدی خانوارهای روستایی بوده است. برای ادامه کار صندوق، سناریوهای متفاوتی مطرح است که در این جا ۳ سناریو اصلی مطرح می گردند.

سناریوی اول : ادامه روند فعلی

جذابیت بسته های خدمات تعریف شده صندوق بیشتر برای دهک های ۱ تا ۳ درآمدی خانوارهای روستایی می باشد. هرچند محدودیتی برای عضویت دهک های بالا وجود ندارد اما انتظار می رود دهک های متوسط و بالا رغبت چندانی برای عضویت در این صندوق نداشته باشند. لذا صندوق با ادامه روند فعلی، چالشهایی که در مقابل کمیته امداد امام خمینی و سازمان تأمین اجتماعی دارد، ریزش بیمه شدگان پس از شوک های اقتصادی و ضریب نفوذ پایین را باید قبول نموده و تلاش نماید بسته خدمات تعریف شده را به نحو مطلوب به تمامی خانوارهای روستایی و عشایری فارغ از هر سطح درآمدی معرفی نموده و مزایای واقعی آن در مقابل سایر صندوق ها را برای جامعه هدف بطور کامل شفاف نماید تا تصمیم گیرنده نهایی بتواند به درستی صندوق بیمه ای خود را انتخاب نماید. اما در هر صورت انتظار تغییرات قابل ملاحظه در آمار بیمه شدگان صندوق با انتخاب این سناریو دور از انتظار می باشد. در این سناریو، تلاش صندوق می تواند حفظ مشتریان فعلی و تحلیل دقیق علل ریزش بیمه شدگان جهت انجام مداخلات کوتاه مدت و همچنین تلاش برای از بین بردن نابرابری های پوشش در سطح کشور و رساندن استان های کم برخوردار به مرز متوسط کشوری باشد. ذکر این نکته نیز فراموش نشود که نهادهای نظارتی و تصمیم گیر، عملکرد صندوق را رصد می نمایند و در صورتیکه صندوق نتواند مأموریت اصلی خود که پوشش خانوارهای روستایی و عشایری است را انجام دهد احتمال ادغام در کمیته امداد امام خمینی و یا سازمان تأمین اجتماعی نیز مطرح خواهد شد.

همچنین اگر مأموریت های جدیدی برای صندوق تعریف گردد، می توان به ادامه فرآیند فعلی نیز امیدوار بود به نحویکه به عنوان مثال با صدور مجوز عضویت غیر مزد بگیران فارغ از جغرافیای محل سکونت (روستایی و شهری) در این صندوق، امکان توسعه بیمه شدگان صندوق فراهم می گردد. البته در این صورت پرداخت سهم دوبرابری دولت با سیاست های اولیه تأسیس صندوق هماهنگ نخواهد بود و دولتی که با پرداخت دوسوم حق بیمه برای روستاییان و عشایر به دنبال برقراری عدالت بین شهر و روستا و ایجاد جاذبه برای ماندگاری در روستاها بوده است می بایست سیاست جدیدی را دنبال نماید.

البته اقداماتی غیررسمی درمقاطع مختلف پیشنهاد شده است، مثلاً باتوجه به اینکه در زمان ثبت نام سرپرست بودن بیمه شده بطور دقیق کنترل نمی شود، از هر خانوار دو نفر در صندوق عضو شوند که آن هم نتیجه چندانی نداشته است.

سناریوی دوم: تعریف سطوح درآمدی بالاتر از سطح ۸ درآمدی صندوق و اجرا توسط خود صندوق

یکی از سناریوهایی که مطرح می باشد، ورود مستقیم صندوق به تعریف بسته های خدمات متناسب با سطوح درآمدی روستاییان و عشایر می باشد. از آنجائیکه مصوبه هیأت امنا در خصوص نحوه تعیین سطح ۱ و ۸ درآمدی صندوق در سال ۱۳۹۰ توسط خود صندوق پیشنهاد شده است لذا می توان این پیش فرض را مطرح نمود که در صورت وجود دلایل کافی امکان تغییر نحوه محاسبات سطوح درآمدی صندوق وجود دارد.

آنچه که از رفتار بیمه شدگان مشخص است سطوح ۲ تا ۷ صندوق متقاضی چندانی ندارد و این سطوح به نحوی تعریف نشده اند که سطح ۲ با ۳ و یا ۶ با ۷ تفاوتی قابل ملاحظه ای که منجر به انتخاب بین آنها شود، ایجاد نمایند. این موضوع و نحوه تدوین سالانه آنها نشان می دهد سطوح درآمدی صندوق کارایی لازم را ندارند. جدای از سطح ۱ درآمدی که متقاضیان آن نهادهای حمایتی می باشند، سطح ۸ مورد استقبال ۷۰ درصد متقاضیان است. لذا با تغییرات سطوح و تعریف بسته خدمات متناسب با سطح درآمدی خانوارهای روستایی، امکان ایجاد انگیزه برای خانوارهای با درآمد متوسط و بالا فراهم می آید.

البته ایجاد جذابیت و تنوع در خدمات، راهکاری برای افزایش تعداد بیمه شدگان صندوق می باشد اما در مقابل افزایش سطوح درآمدی، تعهدات قانونی و سهم دوبرابری دولت را نیز دستخوش تغییرات اساسی قرار می دهد که برای تعیین اثرات تغییرات سطوح درآمدی محاسبات اکچوئری لازم است. اینکه سهم دوبرابری تا کدام سطح پرداخت گردد خود نکته ای است که باید به آن پرداخته شود اما ذکر این مطلب نیز ضروری است که در بند "ی" ماده ۶ قانون ساختار نظام جامع رفاه و تأمین اجتماعی "پرداخت سهم دولت بر مبنای سرانه ثابت" ذکر شده است که شاید از این بند قانونی بتوان برای اصلاح سطوح درآمدی و برقراری تناسب میزان پرداختی دولت به بیمه شدگان استفاده نمود. البته بند الف ماده ۷ آئین نامه اجرایی صندوق (مصوب هیأت وزیران) تأمین دو برابر حق بیمه سهم بیمه شده را برای دولت تکلیف می داند.

موضوع دیگری که باید به آن پرداخته شود این است که تمامی تبلیغات صندوق برای جذب جامعه هدف بر روی سهم دوبرابری دولت بوده است لذا اینکه تغییرات برای همه بیمه شدگان اعم از فعلی و جدید طراحی شود و یا فقط بیمه شدگان جدید و معایب و مزایای هر یک چه خواهد بود نیز می بایست مورد بررسی قرار گیرد.

سناریوی سوم: تعریف سطوح درآمدی بالاتر از سطح ۸ درآمدی صندوق و اجرا توسط بخش خصوصی

این گزارش با ارائه آمار و ارقام مستند ثابت نمود که صندوق برای ۷ دهک درآمدی خانوار روستایی جذابیت کافی را ندارد. اما آیا صندوق بطور مستقیم می خواهد وارد تعریف بسته خدمات بیمه ای متناسب با همه سطوح درآمدی گردد و ساختار و مزایای فعلی نظیر کارگزاران، سهم دوبرابری دولت و... را برای تمامی خانوارهای روستایی در هر سطح درآمدی حفظ نماید و یا می خواهد با استفاده از ظرفیت شرکتهای بیمه خصوصی بسته های ترکیبی را تعریف و با ایجاد تنوع در خدمات برای جامعه هدف خود امکان انتخاب های بیشتری را فراهم نماید.

اینکه بخشی از خدمات بیمه اجتماعی با سرانه دولتی در صندوق انجام شود و در صورتیکه جامعه هدف با سطح درآمدی بالاتر، متقاضی دریافت خدمات بیشتری باشد آن بخش از خدمات تحت نظارت صندوق اما توسط بخش خصوصی تأمین گردد یکی از سناریوهای است که می تواند مطرح باشد.

شرکتهای بیمه خصوصی که صندوق سهامدار آنها نیز می باشد، می توانند با تعریف بسته های مکمل سطوح درآمدی فعلی شرایط را برای جذب جامعه هدف صندوق با سطوح درآمدی متوسط و بالا فراهم نمایند به نحویکه تمامی روستاییان و عشایر تا سطحی از خدمات را از صندوق استفاده نموده و از سرانه دولتی نیز بهره مند گردند و مازاد بر آن را در قالب بیمه تکمیلی بازنشستگی خریداری نمایند اما تمامی این خدمات بصورت یکپارچه و تحت برند صندوق بیمه اجتماعی کشاورزان، روستاییان و عشایر ارائه گردد. البته استقبال از این طرح و جذابیت داشتن آن در صورت کاهش یا حذف سهم دولت در قسمت تکمیلی باید بررسی گردد.